

Nekschot: weer een martelaar erbij

Cartoonist Nekschot schoffeert de islam enkel om te schofferen. Maar een veroordeling zit er niet in.

Bas van Stokkom, onderzoeker bij het centrum voor ethiek van de Radboud Universiteit en co-auteur van het rapport 'Godslastering' van het ministerie van justitie
21 mei 2008

Cartoonist Gregorius Nekschot werd vorige week door de politie gearresteerd wegens publicatie van discriminerende en haatdragende spotprenten. Een koor van verontwaardiging daalde over het Openbaar Ministerie neer: muilkorven, censuur, miskening van de rechtsstaat!

Het hele repertoire van de Verlichte Vrije Geesten werd weer opgehoest en men kwam woorden tekort om de vrijmoedigheid van Nekschot te prijzen. VVD-leider Rutte lamenteerde dat de vrijheid van meningsuiting ernstig onder druk staat. Ook de reflex van cabaretier Hans Teeuwen, vakbondsleider van kwetsende broodschrijvers, getuigde van morele zelfgenoegzaamheid: op hoge toon schande spreken.

Wie de site van Nekschot bezoekt, betreedt het sadistisch universum van een rancuneuze nihilist, verzot op anale humor. 'Satire' noemt hij het zelf, in de traditie van Tjil Uilenspiegel. Misplaatst, want de naam Nekschot zegt het al: hij wil afrekenen, en zoekt het radicaalste middel, het bevuilen wat voor anderen de diepste en dierbaarste overtuiging is, namelijk religie, en in het bijzonder de islam. Schofferen met het enkele doel om te schofferen. Geen genade.

Moet dat verboden worden? Nee. Op de eerste plaats geldt de cartoonist als kunstenaar, die over hogere vrijheidsgraden beschikt en op wie bijdragen aan meningsvorming niet van toepassing is. Kunstenaars verrijken het zelfbegrip of de verbeelding van kijkers of luisteraars, zo heet het, en waarom zou je dat willen inperken?

Kunstenaars kunnen worden vervolgd als hun producties schadelijke effecten sorteren. Zij zijn net als iedere burger verantwoordelijk voor hun handelen. Zo kan een kunstwerk dat in het teken van opruiing en verstoring van de openbare orde staat, wel degelijk strafbaar zijn.

Dat is bij Nekschot niet het geval. Welke wetsartikelen zou het Openbaar Ministerie eventueel kunnen benutten? Het verbod op godslastering is sinds het Ezel-arrest tegen Reve een slapende bepaling geworden en biedt geen aanknopingspunten.

Zet het werk van Nekschot aan tot haat, wat door de wetgever in artikel 137d strafbaar is gesteld? Zijn provocaties zouden dan gepaard moeten gaan met een dreigende symboliek, bijvoorbeeld het verlangen om een etnische groep te (zien) verdelgen. Indien dat systematisch zou gebeuren, met andere woorden als er een impliciet programma van haat zaaien achter de cartoons verborgen zou liggen, zou een veroordeling in de rede liggen. Maar ik geloof niet dat zijn vuilspuiterij intimiderend van aard is en angst onder moslims laat postvatten. Van zijn werk gaat ook geen dreiging uit van mogelijk komend geweld jegens leden van de moslimgemeenschap.

Hoe staat het met artikel 137c, dat beledigende en discriminerende uitingen strafbaar stelt? Dan gaat het om het in diskrediet brengen van een etnische of religieuze groep door verwerpelijke en achterstellende uitingen. Men neemt er aanstoot aan, niet alleen omdat ze grievend zijn, maar ook of juist omdat ze een boodschap van uitsluiting overbrengen. Ze hebben de

strekking dat een groep verachtelijk is en daarom geen respect of menselijke behandeling verdient. Daarbij speelt dat moslims al voortdurend te kampen hebben met uitingen waarin hun waardigheid wordt ontkend. Zij verdienen bescherming.

Veel spotprenten van Nekschot hebben zonder twijfel die strekking. Eerder achtte de Hoge Raad macabere grappen over Anne Frank en de jodenvernietiging strafwaardig. Het feit dat Nekschot een gewoonte maakt om moslims als minderwaardig af te schilderen, pleit tegen hem.

Het zou ook gezocht zijn de cartoons als bijdrage te zien aan de vrije meningsvorming. Volgens de kunstenaar beoogt hij slechts te 'stangen'.

Het Openbaar Ministerie heeft dus wel enkele aanknopingspunten voor vervolging maar of dat volstaat, valt te betwijfelen. Onduidelijk is of er sprake is van opzettelijke belediging, terwijl kunst al snel buiten de genoemde wetsartikelen valt.

De belediging, hoe morbide ook, en hoe grievend ook voor gelovigen, komt niet makkelijk in aanmerking als inperkingsgrond die de vrijheid van meningsuiting overtroeft. Gelovigen zullen net als andere burgers provocaties moeten dragen.

Toegegeven, de huidige morele conjunctuur is in het nadeel van gelovigen. Nekschot profiteert volop van de tijdgeest: confronteren en smalen, de lachers op je hand krijgen en piepen als je zelf 'slachtoffer' wordt. Maar zijn troep kan moeilijk doorgaan als uitwas van onverdraagzaamheid. Anders dan bij haatpropaganda op djihadistische en racistische internetsites is er geen dringende reden voor vervolging is. Door de cartoonist op te pakken –de zoveelste mediahype ontketenend– hebben de liefhebbers van politiek incorrect denken er weer een martelaar van het vrije woord bij gekregen.